

Mpr nr. A104180 - - Dato : 19160504
Forfatter:Lund, A, forvalter Hauch, forstander
Emnegruppe: Forhold vedr. landbrug

Tekst: Landbrug. Forvalter A. Lunds kommentarer til forstander Hauchs analyse af regnskabet for avlsvæsenet ved sindssygehospitalet ved Århus for finansåret 1913-14.

Mpr nr. A104181 - - Dato : 19160516
Forfatter:af 1. marts 1915, Kommissionen
Emnegruppe: Forhold vedr. landbrug

Tekst: Landbrug. Det af kommissionen af 1. marts 1915 nedsatte udvalg til behsndling af spørgsmål vedrørende økonomien på statens sindssygehospitaler har afgivet denne betænkning om, hvorledes de tilhørende jordarealer rettest bør udnyttes.

Mpr nr. A104182 - - Dato : 19160501
Forfatter:af 1. marts 1915, Kommissionen
Emnegruppe: Forhold vedr. landbrug

Tekst: Landbrug. Udkast til betænkning, som det af kommissionen af 1. marts 1915 nedsatte udvalg vedrørende økonomien på statens sindssygehospitaler agter af afgive.

SE NEDENFOR

Afskrift.

Hr. Kontorchef Lundbye.

R. af Dbg.

Justitsministeriet

København. K.

Til det fremsendte Udkast til Udvalgsbetænkning vedrørende Avlsvæsenet paa Statens Sindssygehospitaller skal jeg bemærke følgende:

Der staar Side 3 i Udkastet, at Aarhusospitalets Landbrug i 1913/14 gav et Underskud af 8.000 Kr. Dette er urigtigt. Jeg maa bestemt fastholde, at det tværtimod giver Overskud, og jeg skal henvise til det af mig skønsmæssigt aflagte Regnskab. I de Bemærkninger, som medfølger Forstander Hauchs Kritik af Hospitalernes Avlsvæsen, var Indtægten i mit Regnskab reduceret med

3.442 Kr. 20 Øre

1) For stor Indtægt ved Foder til Kørehestene m. fl.			
	-----	300 Kr. 00 Øre	
2) Do ved Mælk		900 " 00 "	
3) Beholdningen den 1 ^o April 1913		<u>2242 " 20 "</u>	3.442 Kr. 20 Øre

ad 1) Foderet til Hestene er beregnet til 1 Kr. 25 Øre pr. Hest - det er rigeligt; men da Enspænderhesten for en væsentlig Del ogsaa benyttes til Kørebrug f. Eks. Kul, Brænde, Aske m.v., er Indtægten: 1.800 Kr. ikke for højt sat.

ad 2) Den Pris, der er ansat for Mælk, er den, Hospitalet har givet i Aarhus. Man kan da ikke, som Hr. Hauch foreslaar, lægge Viborghospitalets Mælkepriser til Grund.

ad 3) Værdien af Beholdningerne den 1° April 1913 er ført baade til Indtægt og Udgift, og som Udgift er ogsaa ført Aarets

Avl med Fradrag af Beholdning den 1° April 1914. Dette er regnskabsmæssig set fuldstændig korrekt, og Indtægten kan altsaa ikke reduceres med 2.242 Kr. 20 Øre.

Paa Udkastets Side 4 øverst staar, at "Regnskabet for Hospitalets Landbrug i 1913/14 har stillet sig gunstigt". Dette er urigtigt. 1913/14 var et normalt Aar, medens 1914/15 og 1915/16 vilde have stillet sig langt gunstigere.

Samme Side 1° Stykke staar der "at paabyrde Statskassen en saa betydelig aarlig Udgift". Dette vil jeg foreslaa slettet, da jeg maa fastholde, at Aarhusospitalets Landbrug ikke giver Underskud.

Samme Side 3° Stykke "hvorved de økonomiske Hensyn ikke tilsidesættes i saa høj Grad, som Tilfældet hidtil har været" vil jeg foreslaa slettet, da det for Aarhusospitalets Vedkommende ikke er Tilfældet.

Side 5 -1° Stykke - at føre "et særskilt Landbrugsregnskab" kan, saavidt jeg kan skønne, ikke lade sig gøre. Et saadant Regnskab vil altid blive skønsmæssigt. Et Hospital er ikke som en Gaard. Der er saa mange forskelligartede Smaating, der griber ind i et Hospitals Regnskab og Administration, at et Regnskab efter Landhusholdningselskabets Skemaer ikke kan føres nøjagtigt og passende ind i Kasseregnskabets Rammer.

Saaledes som Arbejdsfortjenesten til Patienter beregnes paa Hospitalerne, vil det være meget vanskeligt, ja jeg tror umuligt, at beregne Arbejdsfortjenesten som i Udkastet foreslaaet.

Side 7 - angaaende Jordenes Drift. Saaledes som Forholdene er ved Hospitalerne - i hvert Fald her - kan Hestene ikke sættes paa Græs, dertil er de altfor optaget.

Som jeg i tidligere Kommissionsmøder har bemærket, vil Kartoffeldyrkning i saa stor Udstrækning som mulig være meget fordelagtig for Hospitalet, og naar man lægger saa store Stykker som gerligt ud med Kartoffler og nedsætter Kreaturerens Antal en Del, vil jeg foreslaa, at Hospitalet vedbliver at drive Landbrug; da det

for Patienterne er en stor Opmuntring med saa meget forskelligartet Arbejde som muligt.

Naar man har et landbrugskyndigt Medlem i Direktionen, mener jeg ikke, at det er nødvendigt at henvende sig til Landboforeningernes Konsulenter om Bistand. For Aarhusospitalets Vedkommende har vi i forhenværende Landstingsmand P. Nielsen en praktisk og dygtig Landmand.

At Svineholdet paa Aarhusospitalet giver Underskud, vil jeg protesterer imod. At Madaffaldet er mere værd end opført i Regnskabet, kan være muligt; men da Prisen i Aarhus for flere Hotellers og Hospitalers Madaffald er noget lignende eller ikke en Gang saa høj, maa man vel sætte Egnens Pris og ikke den Pris, Hr. Hauch kan faa i Viborg. Angaaende Størrelsen af de indkøbte Grise har disse en Vægt af c. 30 kg. Vi har for mange Aar siden taget mindre Grise; men vi hørte op dermed, da de ikke kunde taale den sure Svinemæde.

Sindssygehospitalet ved Aarhus, den 4. Maj 1916.

Arbeddigst

A. Lund.

Hospitalsforvalter og Kasserer.

04-181

København, den 16° Maj 1916.

Til

Kommissionen af 1° Marts 1915.

Det Udvalg, som Kommissionen den 12° Oktober f. A. nedsatte til Behandling af Spørgsmaal vedrørende Økonomien paa Statens Sindssygehospitaller, har nu tilvejebragt de i de vedlagte Bilag indeholdte Oplysninger om den Maade, hvorpaa den til Sindssygehospitallerne ved Aarhus, ved Vordingborg og i Middelfart hørende Jord drives, og derefter underkastet Spørgsmaalet om, hvorledes denne Jord rettest bør udnytted, en nærmere Overvejelse. Som Resultat af disse Overvejelser skal Udvalget anbefale, at Kommissionen aflever følgende Indstilling til Justitsministeriet.

Saa længe der har eksisteret egentlige Sindssygehospitaller, har det været det sædvanlige, at man har knyttet et Landbrug under den ene eller den anden Form til Hospitallerne. Ved en Del Hospitaller, saaledes det bekendte Alt Scherbitz i Tyskland og Sct. Hans Hospital her i Landet, er dette faldet ganske naturligt, idet Hospitalet er grundlagt paa en tidligere bestaaende Landejendom, og dets Bygninger er vokset op om Avlsgaarden som Kærne. Det har da ligget nær at benytte de arbejdsføre Patienter til Medhjælp i Landbrugets Arbejde, og man har saavel paa denne Art af Hospitaller som paa de talrige andre Hospitaller, hvortil man efter deres Mønster har knyttet et Landbrug, gjort den Erfaring, at Landbrugsarbejde giver en sund og gavnlig Beskæftigelse til mange af Patienterne. Da det naturligvis er de mere rolige og paalidelige Patienter, der bliver beskæftigede ved Landbruget, er man imidlertid paa de moderne udenlandske Hospitaller gaaet et Skridt videre og har samlet saadanne Patienter i sær-

lige Landbrugskolonier paa den til Landbrug benyttede Jord, hvor de kan leve under langt mindre anstaltslignende Forhold end i de egentlige Hospitalsbygninger, og hvor der kan gives Tilsynet læmpeligere Former end i disse.

I et stærkt landbrugsdrivende Land som Danmark er det en Selvfølge, at der har været megen Anledning til at beskæftige sindssyge Patienter ved Landbrug, hvor Muligheden derfor har været til Stede. Der findes ved Statens Sindssygehospitaler ved Aarhus, ved Vordingborg og i Middelfart Jordarealer under landbrugsmæssig Dyrkning, hvor de Patienter, der har haft deres Erhverv ved Landbruget, før de kom paa Hospitalet, kan beskæftiges. Derimod findes der ingen Landbrugskolonier ved de danske Sindssygehospitaler, og de derværende Jordtilliggende er heller ikke ved noget af Hospitalerne stort nok til, at der kunde blive Spørgsmaal om at etablere saadanne Kolonier der. Der er imidlertid ogsaa en anden Form for moderne Sindseygepleje, der i de senere Aar har vundet betydelig Udbredelse her i Landet, og som har gjort, at der næppe er Trang til Indretning af Landbrugskolonier, nemlig Familiepleje. De Patienter, der fortrinsvis vil have Gavn af at blive anvendt til Landbrugsarbejde, hører naturlig til dem, der lettest vil kunne anvendes i Familiepleje, og denne Behandlingsforms Udvikling her i Landet har derfor naturlig ført til, at der paa Hospitalet ved Aarhus, hvor Familiepleje er stærkt benyttet, kun mere undtagelsesvis vil findes Patienter, der egner sig til at beskæftiges ved egentligt Landbrugsarbejde, og at der paa Hospitalet i Middelfart i ethvert Fald vil findes færre af den Slags Patienter end Tilfældet tidligere har været.

Naar nu Spørgsmaalet om at drive Statens Sindssygehospitaler saa økonomisk, som Hensynet til en lægeligt forsyvarlig Behandling af Patienterne tillader, er rejst, og der bliver Tale om ogsaa at inddrage den Maade, hvorpaa Hospitalernes Jordtilliggende drives, under denne Undersøgelse, vil det af det foran udviklede følge, at Tanken om en ændret Udnyttelse af disse Arealer i ethvert Fald ikke kan mødes med en ubetinget Protest ud fra det Synspunkt, at det er en uafviselig Betingelse for et moderne drevet Hospital at

have et landbrugsmæssigt drevet Jordtilliggende til Raadighed. Har noget saadant en Gang ubetinget maattet kræves, kan der nu i det mindste kun være Tale om at anse Tilstedeværelsen af saadanne Arealer for et større eller mindre Gode, som det ikke er udelukket at veje mod andre Fordele, som man maaske kunde tænke sig at opnaa ved at benytte Arealerne paa en anden Maade.

Forholdet er nu ved alle de 3 nævnte Hospitaler det, at de anvender største Delen af deres Jordtilliggende som Landbrug. At opnaa et klart Billede af, hvorledes disse Landbrug betaler sig, er ikke let, da der ikke paa noget af Hospitalerne føres et egentligt Avlsregnskab, og de Regnskaber, der føres, aldeles ikke er anlagt paa at give Oplysning om det, der maa kræves af et i landbrugsmæssig Henseende tilfredsstillende Regnskab. Imidlertid har det vist sig, at alle 3 Landbrug giver endda ret betydelige Underskud. Det skal særlig bemærkes, at det for Hospitalet ved Aarhus' Vedkommende har vist sig, at de 12,69 ha af Hospitalets Jordtilliggende, der er under landbrugsmæssig Dyrkning, i Finansaaret 1913/14 gav et Underskud af c. 8.000 Kr., naar man lægger de Priser, der er betalt for Madaffald i Viborg og Middelfart, til Grund, selv om man ikke regner med nogen Forrentning af Værdien af Jord, Bygninger, Besætning og Redskaber m. m., og endskent Værdien af det af Hospitalets Patienter udførte Arbejde i Landbruget kun var ført til Udgift med 10 Øre pr. Arbejdsdag paa egen Forplejning, medens den virkelige Værdi maa være langt større. Og saa er det nævnte Finansaar endda et af de Aar, hvor Regnskabet for Hospitalets Landbrug har stillet sig gunstigt.

Men den Fordel, som Hospitalerne har af deres Landbrug, synes efter det foran udviklede ikke at være saa betydelig, at det kan forsvares af Hensyn til den at paabyrde Statskassen en saa betydelig årlig Udgift. Det kan derfor ikke tilraades, at Forholdene forbliver som de er.

Den Forandring, der maa tilraades, kunde da enten bestaa i, at Staten solgte eller bortforpagtede Hospitalernes Jordtilliggende, eller i at man nøjedes med at fordre dem drevne paa en saadan Maade, at der i alt Fald intet Underskud fremkom og om muligt et Overskud.

4

Da det nu er ubestrideligt, at det er en Fordel for Hospitalerne at have et Jordtilliggende, maa det sidste Alternativ anbefales, saafremt det er muligt, at Jorderne kan blive drevet paa en Maade, hvorved der i højere Grad tages ~~de~~ økonomiske Hensyn end Tilfældet hidtil har været. Det synes ikke utænkeligt, at dette kan lade sig gøre, og man maa derfor tilraade, at Forsøget gøres. Man skal derfor indstille, at det bestemmes, at Hospitalerne forsøgsvis skal beholde deres Jord, men at det tilkendegives hvert enkelt af dem, at hvis det ikke inden en vis Frist f. Eks. 3 Aar tilvejebringer et tilfredsstillende Resultat af Jordens Drift, eller hvis Resultatet senere atter skulde blive utilfredsstillende, vil der blive truffet Bestemmelse om anden Anvendelse af dets Jordtilliggende.

Med Hensyn til, hvad der skal forstås ved et tilfredsstillende Resultat, skal man i Tilslutning til det ovenfor anførte, hvorefter det i nogen Grad kan være berettiget at se bort fra rent økonomiske Hensyn, udtale, at det efter Omstændighederne maa anses for tilfredsstillende, naar Driftsindtøgterne kan dække Driftsudgifterne, deri indbefattet Forrentning af de til Anskaffelse af Besætning og Inventar samt til Opførelse af nye Bygninger anvendte Beløb. Derimod bør man ikke ubetinget forlange, at Driften skal kunne forrente Jordens og de derpaa nu opførte Bygningers Værdi.

For at man til enhver Tid kan have tilbørligt Overblik over Forholdene, bør der ved hvert Hospital føres et særskilt Landbrugsregnskab, ligesom Hospitalerne bør foretage aarlige Statusopgørelser. Det vil kunne anbefales Hospitalerne at anvende et Regnskab, der er udgivet af "Det kongelige danske Landhusholdningsselskab". Iøvrigt finder man med Hensyn til Landbrugsregnskabet kun Anledning til at bemærke, at Patienternes Arbejde bør føres til Udgift med den Værdi, det virkelig skønsmæssigt maa antages at have for Landbruget, medens det Beløb af ~~10 Øre~~ pr. Arbejdsdag, der udbetales Patienterne, og som er en Opmuntring til Arbejde og ikke noget Vedlag herfor, bør holdes ganske udenfor Landbrugsregnskabet.

En Betingelse for, at Jorden kan give det størst mulige Udbytte, er, at den er tilbørlig afvandet og kalket. For at det kan blive undersøgt, om dette er Tilfældet for Sindssygehospitalernes

Vedkommende og for at man i modsat Fald kan faa de Mangler, der forefindes, afhjulpet, skal man anbefale, at der snarest muligt finder en Henvendelse Sted til det danske Hedeselskab, hvori dette anmodes om at undersøge Forholdene, og hvis der maatte forefindes Mangler, udarbejde Planer til Afhjælpning af de paagældende Mangler.

Kvæghold findes nu paa Sindssygehospitalerne ved Aarhus og Vordingborg, men det er ingen af Stederne saa stort, at det er i Stand til fuldt ud at forsyne Hospitalet med Mælk, og det giver begge Steder et betydeligt Underskud. Da man maa formene, at der ikke opnaas tilstrækkeligt Vederlag for de Beløb, som disse Kvæghold koster, naar Hospitalerne ikke derved undgaar at maatte købe Mælk, og da man paa ingen Maade kan tilraade, at Kvægbesætningernes Størrelse forøges, maa man anse det for rettest, at man ikke holder Kvæg paa noget af Hospitalerne.

Iøvrigt skal man anbefale, at Hospitalernes Jord i den størst mulige Udstrækning anvendes til Dyrkning af Kartofler og Havesager. Dette vil give det største økonomiske Udbytte, og desuden bevirke, at der kan beskæftiges et større Antal Patienter end nu ved Jordernes Dyrkning.

Under Hensyn til, at Hospitalsforvalterne, der skal lede Hospitalernes Landbrug, savner landbrugsmæssig Uddannelse, skal Udvalget anbefale, at der ialt Fald fra Sindssygehospitalerne ved Aarhus og Vordingborg finder en Henvendelse Sted til de provinsielle Landboforeninger med Anmodning om, at deres Konsulenter i Planteavl maa yde Hospitalerne den fornødne faglige Hjælp ved Omdannelsen af Landbruget, og derefter føre aarligt Tilsyn hermed. Forsaavidt angaar Sindssygehospitalet i Middelfart er en saadan Henvendelse maaske overflødig i Betragtning af, at det her drejer sig om et meget lille Landbrug.

Efter disse mere almindelige Bemærkninger om Landbruget paa Hospitalerne og de Former, hvorunder det fremtidigt bør drives, skal man fremsætte nogle Bemærkninger om Landbruget paa de enkelte Hospitaler. Det skal dog her fremhæves, at disse sidste Bemærkninger kun er tænkt som rent vejledende. Direktionerne bør selv i Forbindelse med de ovennævnte Konsulenter bestemme hvilken Maade, Jorden skal

drives paa indenfor de foran angivne almindelige Rammer.

ad Sindssygehospitalet ved Aarhus.

Der findes nu c. 12,5 ha under landbrugsmæssig Drift. Forsaavidt en Del af dette Areal egner sig til Dyrkning af vedvarende Græs, vil det være naturligt af Hensyn til Hospitalets Heste at anvende c. 2,5 ha hertil.

Det øvrige Areal, altsaa c. 10 ha, kan tænkes inddelt i 4 Marker saaledes:

- 1) Kartofler.
- 2) Havre.
- 3) Rug.
- 4) Kartofler og (eller) Havesager.

Der findes nu paa Hospitalet en Besætning af c. 50 Svin. Dette Svinehold giver et meget stort Underskud, dels paa Grund af at Hospitalet i Stedet for at købe Grise af en normal Vægt af c. 15 kg. til en Pris af c. 16 - 20 Kr. pr. Stk. køber Grise af en Vægt af c. 30 kg. til en Pris af c. 47 Kr. pr. Stk., dels fordi Svinene udelukkende fodres med Madaffald fra Hospitalet, hvilket Madaffald maa antages at have en Værdi, der langt overstiger Forskellen mellem det Beløb, Hospitalet betaler for Indkøb af Grise, og det Beløb, det opnaar ved Salg af Svin.

Hvis Svineholdet skal kunne betale sig, bør der dels købes Grise af normal Vægt, dels anvendes Korn og Grøntfoder til Fodring foruden Madaffald. Svineholdet maa derfor udvides betydeligt, hvis Hospitalet skal anvende al sit Madaffald til Fodring af sine Svin. Man skal dog anbefale, at der foreløbig ikke finder nogen saadan Udvidelse Sted, navnlig hvis det nødvendiggør Opførelsen af nye Bygninger og de nuværende Kostalde ikke kan omdannes til Svinestalde, men at Hospitalet sælger det Madaffald, det ikke selv har Brug for, og køber det fornødne Korn.

Til Driften af det ovenfor skitserede Landbrug vil der behøves en Forkarl, en Svinerægter, noget Patienthjælp samt eventuelt lidt Daglejehjælp, men paa ingen Maade fast Daglejehjælp som nu.

ad Sindssygehospitalet ved Vordingborg.

Der findes c. 29,7 ha under landbrugsmæssig Drift.

Heraf kunde tænkes henlagt til vedvarende Græs c. 2,7 ha, til Lucerne, til Fodring af Heste og Svin c. 2 ha, medens Resten kunde anvendes i en Marks Drift saaledes:

- 1) Kartofler.
- 2) Frøroer, Gulerødder, Kaal og andre Havesager.
- 3) Havre.
- 4) Roefrøavl.
- 5) Hvede.

Med Hensyn til Svineholdet gælder noget lignende som ovenfor anført ad Sindssygehospitalet ved Aarhus: For at udnytte Hospitalets Madaffald til dets fulde Værdi bør der ikke fodres udelukkende med Madaffald, men tillige med Korn og Grøntfoder, og forsaavidt Svineholdet ikke straks udvides i en saadan Grad, at Hospitalet kan finde Anvendelse for al sit Madaffald - og med en større øjeblikkelig Udvidelse maa man ogsaa for dette Hospitals Vedkommende nære Betæneligheder - skal man anbefale, at Hospitalet sælger Madaffald og køber Korn.

Paa Grund af Landbrugets Størrelse bør der formentlig ansættes en Avlsbestyrer, og denne maa kunne lønnes med indtil 1.000 Kr., uden at denne Løn dog skal være obligatorisk, idet Direktionen, hvis den kan faa en dygtig Mand for en billigere Betaling, f. Eks 700 Kr., ikke bør yde ham en højere Løn, ialt Fald ikke som Begyndelsesløn. Den paagældende bør desuden have frit Ophold i 2° Forplejningsklasse.

Til Driften af Landbruget vil der desuden behøves 1 Svinerøgtter, Patienthjælp og Daglejehjælp.

ad Sindssygehospitalet i Middelfart.

Der er kun 6,6 ha under landbrugsmæssig Dyrkning. C. 1,1 ha er Engjord og denne kan benyttes til Græsning for Hospitalets Heste. De øvrige c. 5,5 ha kan inddeles i 3 Marker:

- 1) Kartofler.
- 2) Havre.
- 3) Kartofler og (eller) Havesager.

Hospitalets Gartner vil kunne drive Jorden med Patienthjælp og undtagelsesvis Daglejehjælp.

104-182

København, den 1^e Maj 1916.

Til

Hr. Overlæge Dr. med. Hallager.

R. af Dbg. Dbmd.

Hoslagt tillader jeg mig at fremsende Udkast til en
Betænkning, som det af Kommissionen nedsatte Udvalg vedrørende
Økonomien paa Statens Sindssygehospitaller agter at afgive.

De til Betænkningen hørende Bilag vil følge senere.

Arbødigst

Ellerj.

Til

Kommissionen af 1° Marts 1915.

Det Udvalg, som Kommissionen den 12° Oktober f. A. nedsatte til Behandling af Spørgsmaal vedrørende Økonomien paa Statens Sindssygehospitaler, har nu tilvejebragt de i de vedlagte Bilag indeholdte Oplysninger om den Maade, hvorpaa den til Sindssygehospitalerne ved Aarhus, ved Vordingborg og i Middelfart hørende Jord drives, og derefter underkastet Spørgsmaalet om, hvorledes denne Jord rettest bør udnyttes, en nærmere Overvejelse. Som Resultat af disse Overvejelser skal Udvalget anbefale, at Kommissionen afgiver følgende Indstilling til Justitsministeriet.

Saa længe der har eksisteret egentlige Sindssygehospitaler, har det været det sædvanlige, at man har knyttet et Landbrug under den ene eller den anden Form til Hospitalerne. Ved en Del Hospitaler, saaledes det bekendte Alt Scherbitz i Tyskland og Sct. Hans Hospital her i Landet, er dette faldet ganske naturligt, idet Hospitalet er grundlagt paa en tidligere bestaaende Landejendom, og dets Bygninger er vokset op om Avlsgaarden som Kærne. Det har da ligget nær at benytte de arbejdssføre Patienter til Medhjælp i Landbrugets Arbejde, og man har saavel paa denne Art af Hospitaler som paa de talrige andre Hospitaler, hvortil man efter deres Mønster har knyttet et Landbrug, gjort den Erfaring, at Landbrugsarbejde giver en sund og gavnlig Beskæftigelse til mange af Patienterne. Da det naturligvis er de mere rolige og paalidelige Patienter, der bliver beskæftigede ved Landbruget, er man imidlertid paa de moderne udenlandske Hospitaler gaaet et Skridt videre og har sølet saadanne Patienter i særlige Landbrugskolonier paa den til Landbrug benyttede Jord, hvor de kan leve under langt mindre anstaltslignende Forhold end i de egent

Uden A. p.
Troer de - see
stort Understøt
- Kærne - Kærte

Jeg mener de
at Kærne skal
til Landet
den nye Form
for at gøre Penge
ud af det
2 April 1912

Det er en
hvis Mening
af den skal tilføje
at hvis det efter
de eads. Mening
Kon. endr. 1912
S. 4.

2

lige Hospitalsbygninger, og hvor der kan gives Tilsynet
lempeligere Former end i disse.

I et stærkt lædbrugsdrivende Land som Danmark er det en selvfølge, at der har været megen Anledning til at beskæftige sindssyge Patienter ved Landbrug, hvor Muligheden derfor har været til Stede. Der findes ved Statens Sindssygehospitaler ved Aarhus, ved Vordingborg og i Middelfart Jordarealer under landbrugsmæssig Dyrkning, hvor de Patienter, der har haft deres Erhverv ved Landbruget, før de kom paa Hospitalet, kan beskæftiges. (Derimod findes der ingen Landbrugskolonier ved de danske Sindssygehospitaler, og de derværende Jordtilliggende er heller ikke ved noget af Hospitalerne stort nok til, at der kunde blive Spørgsmaal om at etablere saadanne Kolonier der. Der er imidlertid ogsaa en anden Form for moderne Sindssygepleje, der i de senere Aar har vundet betydelig Udbredelse her i Landet, og som har gjort, at der næppe er Trang til Indretning af Landbrugskolonier, nemlig Familiepleje. De Patienter, der fortrinsvis vil have Gavn af at blive anvendt til Landbrugsarbejde, hører naturlig til dem, der lettest vil kunne anvendes i Familiepleje, og denne Behandlingsforms Udvikling her i Landet har derfor naturlig ført til, at der paa Hospitalet ved Aarhus, hvor Familiepleje er stærkt benyttet, kun mere undtagelsesvis vil findes Patienter, der egner sig til at beskæftiges ved egentligt Landbrugsarbejde, og at der paa Hospitalet i Middelfart i ethvert Fald vil findes færre af den Slags Patienter end Tilfældet tidligere har været.

Naar nu Spørgsmaalet om at drive Statens Sindssygehospitaler saa økonomisk, som Hensynet til en lægeligt forsvarlig Behandling af Patienterne tillader, er rejst, og der bliver Tale om ogsaa at inddrage den

Maade, hvorpaa Hospitalernes Jordtilliggende drives, under denne Undersøgelse, vil det af det foran udviklede følge, at Tanken om en ændret Udnyttelse af disse Arealer i ethvert Fald ikke kan mødes med en ubetinget Protest ud fra det Synspunkt, at det er en uafviselig Betingelse for et moderne drevet Hospital at have et landbrugsmæssigt drevet Jordtilliggende til Raadighed. Har noget saadant en Gang ubetinget maattet kræves, kan der nu i det mindste kun være Tale om at anse Tilstedeværelsen af saadanne Arealer for et større eller mindre Gode, som det ikke er udelukket at veje mod andre Fordele, som man maaske kunde tænke sig at opnaa ved at benytte Arealerne paa en anden Maade.

Forholdet er nu ved alle de 3 nævnte Hospitaler det, at de anvender største Delen af deres Jordtilliggen-
der som Landbrug. At opnaa et klart Billede af, hvor-
ledes disse Landbrug betaler sig, er ikke let, da der
ikke paa noget af Hospitalerne føres et egentligt Avls-
regnskab, og de Regnskaber, der føres, aldeles ikke er
anlagt paa at give Oplysning om det, der maa kræves af
et i landbrugsmæssig Henseende tilfredsstillende Regn-
skab. Imidlertid har det vist sig, at alle 3 Landbrug
giver endda ret betydelige Underskud. Det skal særlig
bemærkes, at det for Hospitalet ved Aarhus^o Vedkommende
har vist sig, at de 12,69 ha af Hospitalets Jordtil-
liggende, der er under landbrugsmæssig Dyrkning, i
Finansaaret 1913/14 gav et Underskud af c. 8.000 Kr.,
selv om man ^{ikke} regner med nogen Forrentning af Værdi-
en af Jord, Bygninger, Besætning og Redskaber m.m. og
endskønt Værdien af det af Hospitalets Patienter
udførte Arbejde i Landbruget kun var ført til Udgift
med 10 Øre pr. Arbejdsdag paa egen Forplejning, medens
den virkelige Værdi maa være langt større. Og saa er

4

det nævnte Finansaar endda et af de Aar, hvor Regnskabet for Hospitalets Landbrug har stillet sig gunstigst.

Men den Fordel, som Hospitalerne har af deres Landbrug, synes efter det foran udviklede ikke at være saa betydelig, at det kan forsvares af Hensyn til den at paabyrde Statskassen en saa betydelig aarlig Udgift. Det kan derfor ikke tilraades, at Forholdene forbliver som de er.

Den Forandring, der maa tilraades, kunde da enten bestaa i, at Staten solgte eller bortforpagtede Hospitalernes Jordtilliggende; eller i at man nøjedes med at fordre dem drevne paa en saadan Maade, at der i alt Fald intet Underskud fremkom og om muligt et Overskud.

Da det nu er ubestrideligt, at det er en Fordel for Hospitalerne at have et Jordtilliggende, maa det sidste Alternativ anbefales, saafremt det er muligt, at Jorderne kan blive drevet paa en Maade, hvorved de økonomiske Hensyn ikke tilsidesættes i saa høj Grad, som Tilfældet hidtil har været. Det synes ikke utænkeligt, at dette kan lade sig gøre, og man maa derfor tilraade, at Forsøget gøres. Man skal derfor indstille, at det bestemmes, at Hospitalerne forsøgsvis skal beholde deres Jord, men at det tilkendegives hvert enkelt af dem, at hvis det ikke inden en vis Frist f. Eks. 3 Aar tilvejebringer et tilfredsstillende Resultat af Jordens Drift, eller hvis Resultatet senere atter skulde blive utilfredsstillende, vil der blive truffet Bestemmelse om anden Anvendelse af dets Jordtilliggende.

Med Hensyn til hvad der skal forstås ved et tilfredsstillende Resultat skal man i Tilslutning til det ovenfor anførte, hvorefter det i nogen Grad kan

*Ulf Waag
de rum*

Koen afslappes
Gviner?

J vil udkaste
Når der er sø
by Højgaard

Der er hvad der vil
komme af faa det ramt
nu det indpriset med
en Højgaard

være berettiget at se bort fra rent økonomiske Hensyn, udtale, at det efter Omstændighederne maa anses for tilfredsstillende, naar Driftsindtægterne kan dække Driftsudgifterne, deri indbefattet Forrentning af de til Anskaffelse af Besætning og Inventar samt til Opførelse af nye Bygninger anvendte Beløb. Derimod bør man ikke ubetinget forlange, at Driften skal kunne forrente Jordens og de derpaa nu opførte Bygningers Verdi.

For at man til enhver Tid kan have tilbørligt Overblik over Forholdene, bør der ved hvert Hospital føres et særskilt Landbrugsregnskab, ligesom Hospitalerne bør foretage aarlige Statusopgørelser. Det vil kunne anbefales Hospitalerne at anvende et Regnskab, der er udgivet af "Det kongelige danske Landhusholdnings-selskab". Iøvrigt finder man med Hensyn til Landbrugsregnskabet kun Anledning til at bemærke, at Patienternes Arbejde bør føres til Udgift med den Verdi, det virkelig (skønsmæssigt) maa antages at have for Landbruget, altsaa saaledes at der for nogle Patienter opføres en højere Dagløn, for andre en lavere, for andre igen maaske slet ingen Dagløn, medens det Beløb af 10 Øre pr. Arbejdsdag, der udbetales Patienterne, og som er en Opmuntring til Arbejde og ikke noget Vederlag herfor, bør holdes ganske udenfor Landbrugsregnskabet.

En Betingelse for, at Jorden kan give det størst mulige Udbytte, er, at den er tilbørlig afvandet og kalket. For at det kan blive undersøgt, om dette er Tilfældet for Sindssygehospitalernes Vedkommende og for at man i modsat Fald kan faa de Mangler, der forefindes, afhjulpet, skal man anbefale, at der snarest muligt finder en Henvendelse Sted til det danske Hedeselskab, hvori dette anmodes om at undersøge Forholdene, og hvis der maatte forefindes

Mangler, udarbejde Planer til Afhjælpning af de paagældende Mangler.

Kvæghold findes nu paa Sindssygehospitalerne ved Aarhus og Vordingborg, men det er ingen af Stederne saa stort, at det er i Stand til fuldt ud at forsyne Hospitalet med Mælk, og det giver begge Steder et betydeligt Underskud. Da man maa formene, at der ikke opnaas tilstrækkeligt Vederlag for de Beløb, som disse Kvæghold koster, naar Hospitalerne ikke derved undgaar at maatte købe Mælk, og da man paa ingen Maade kan tilraade, at Kvægbesætningernes Sterrelse forøges, maa man anse det for rettest, at man ikke holder Kvæg paa noget af Hospitalerne.

Iøvrigt skal man anbefale, at Hospitalernes Jord i den størst mulige Udstrækning anvendes til Dyrkning af Kartofler og Havesager. Dette vil give det største økonomiske Udbytte, og desuden bevirke, at der kan beskæftiges et større Antal Patienter end nu ved Jordernes Dyrkning.

Under Hensyn til, at Hospitalsforvalterne, der skal lede Hospitalernes Landbrug, savner landbrugsmæssig Uddannelse, skal Udvalget anbefale, at der i alt Fald for Sindssygehospitalerne ved Aarhus og Vordingborgs Vedkommende finder en Henvendelse Sted til de provinsielle Landboforeninger - henholdsvis "Foreningen af jyske Landboforeninger i Aarhus" (Konsulent M.K. Kristensen) og "De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift" (Konsulent A. P. Jacobsen) - med Anmodning om, at deres Konsulenter maa yde Hospitalerne den fornødne faglige Hjælp ved Omdannelsen af Landbruget, og derefter føre aarligt Tilsyn hermed. Forsaavidt angaar Sindssygehospita-

let i Middelfart er en saadan Henvendelse maaske overflødig i Betragtning af, at det her drejer sig om et meget lille Landbrug.

Efter disse mere almindelige Bemærkninger om Landbruget paa Hospitalerne og de Former, hvorunder det fremtidigt bør drives, skal man fremsætte nogle Bemærkninger om Landbruget paa de enkelte Hospita-
ler. Det skal dog her fremhæves, at disse sidste Bemærkninger kun er tænkt som rent vejledende. Direktionerne bør selv i Forbindelse med de ovennævnte Konsulenter bestemme hvilken Maade, Jorden skal drives paa indenfor de foran angivne almindelige Rammer.

ad Sindssygehospitalet ved Aarhus.

Der findes nu c. 12,5 ha under landbrugsmæssig Drift.

Forsaavidt en Del af dette Areal egner sig til vedvarende Dyrkning af Græs, vil det være naturligt af Hensyn til Hospitalets Heste at anvende c. 2,5 ha hertil.

Det øvrige Areal, altsaa c. 10 ha, kan tænkes inddelt i 4 Marker saaledes:

- 1) Kartofler.
- 2) Havre.
- 3) Rug.
- 4) Kartofler og (eller) Havesager.

Der findes nu paa Hospitalet en Besætning af c. 50 Svin. Dette Svinehold giver et meget stort Underskud, dels paa Grund af at Hospitalet i stedet for at købe Grise af en normal Vægt af c. 15 kg. til en Pris af c. 16-20 Kr. pr. Stk. køber Grise af en Vægt af c. til en Pris af c. 47 Kr. pr. Stk., dels fordi Svinene udelukkende fodres med Madaffald fra Hospitalet, hvilket Madaffald maa antages at have en Værdi, der langt overstiger Forskel-

len mellem det Beløb, Hospitalet betaler for Indkøb af Grise, og det Beløb, det opnaar ved Salg af Svina.

Hvis Svineholdet skal kunne betale sig, bør der dels købes Grise af normal Vægt, dels anvendes Korn og Grøntfoder til Fodring foruden Madaffald. Svineholdet maa derfor udvides betydeligt, hvis Hospitalet skal anvende al sit Madaffald til Fodring af sine Svin. Man skal dog anbefale, at der foreløbig ikke finder nogen saadan Udvidelse Sted, navnlig hvis det nødvendiggør Opførelsen af nye Bygninger og de nuværende Kestalde ikke kan omdannes til Svinestalde, men at Hospitalet sælger det Madaffald, det ikke selv har Brug for, og køber det fornødne Korn.

Til Driften af det ovenfor skitserede Landbrug vil der behøves en Forkarl, en Svinerægter, noget Patienthjælp samt eventuelt lidt Daglejehjælp, men paa ingen Maade fast Daglejehjælp som nu.

ad Sindssygehospitalet ved Vordingborg.

Der findes c. 29,7 ha under landbrugsmæssig Drift.

Heraf kunde tænkes henlagt til vedvarende Græs c. 2,7 ha, til Lucerne, til Fodring af Heste og Svin c. 2 ha, medens Resten kunde anvendes i en Marks Drift saaledes:

- 1) Kartofler.
- 2) Frøer, Gulerødder, Kaal og andre Havesager.
- 3) Havre.
- 4) Røefrøavl.
- 5) Rvede.

Med Hensyn til Svineholdet gælder noget lignende som ovenfor anført ad Sindssygehospitalet ved Aarhus:

For at udnytte Hospitalets Madaffald til dets fulde Værdi bør der ikke fødes udelukkende med Madaffald, men tillige med Korn og Grøntfoder, og forsaavidt Svineholdet ikke straks udvides i en saadan Grad, at Hospitalet kan finde Anvendelse for al sit Madaffald, - og med en større øjeblikkelig Udvidelse maa man ogsaa for dette Hospitals Vedkommende nære Betænkeligheder - skal man anbefale, at Hospitalet sælger Madaffald og køber Korn.

Paa Grund af Landbrugets Størrelse bør der formentlig ansættes en Avisbestyrer, og denne maa kunne lønnes med indtil 1.000 Kr., uden at denne Løn dog skal være obligatorisk, idet Direktionen, hvis den kan faa en dygtig Mand for en billigere Betaling, f. Eks. 700 Kr., ikke bør yde ham en højere Løn, ialt Fald ikke som Begyndelsesløn. Den paagældende bør desuden have frit Ophold i 2° Forplejningsklasse.

Til Driften af Landbruget vil der desuden behøves 1 Svinerægter, Patienthjælp og Daglejehjælp.

ad Sindssygehospitalet i Middelfart.

Der er kun 6,6 ha under landbrugsmæssig Dykning.

C. 1,1 ha er Engjord og denne kan benyttes til Græsning for Hospitalets Heste. De øvrige c. 5,5 ha kan inddeles i 3 Marker:

- 1) Kartofler.
- 2) Havre.
- 3) Kartofler og (eller) Havesager.

Hospitalets Gartner vil kunne drive Jorden med Patienthjælp og undtagelsesvis Daglejehjælp.